

2001

titel:	Niks deltametropool
medium:	NRC Handelsblad
datum:	8-9-2001
auteur:	E. Bomhoff

Niks Deltametropool

Steeds nadrukkelijke proberen de grote steden in het Westen samen op te trekken met hun vereniging 'Deltametropool'. Als de Nederlandse stedelijke geschiedenis één leerzame les bevat, kunnen we daar nog lelijk spijt van krijgen. Wij hadden hier nooit een metropool en het ging ons zo goed; Frankrijk trok alles naar Parijs, maar het land leed er onder. Kijk naar de cijfers: in het jaar 1500 waren de Nederlanders even rijk als de Fransen. Na afloop van onze Gouden Eeuw waren de jongens van Jan de Witt meer dan twee keer zo rijk als de onderdanen van de Zonnekoning. En veel Hollandse meisjes konden lezen en schrijven - zie de Delftse vrouwen op de schilderijen van Vermeer - maar in Frankrijk waren bijna alle vrouwen nog analfabeet.

En waar lag dat aan? In zijn prachtige boek *The History of Government* schrijft Oxford-leraar S.E. Finer dat in Frankrijk de macht van Parijs wel erg groot was geworden. Alle belangrijke beslissingen over de belastingen werden door koning Louis genomen, en hij was ook nog eens de hoogste rechter. Koninklijke intendanten hielden scherp toezicht op het lokaal bestuur en de hele staat had één hoogste doel: macht en geld voor het hof. Engeland en Nederland, daarentegen, gaven veel minder macht aan de metropool. Wij huurden de stadhouder in voor één veldtocht, en de Staten-Generaal hielden bevoegdheden over de belasting aan zichzelf. In Engeland moest de koning regeren in samenspraak met het parlement en jury-rechtspraak was onafhankelijk van het koningshuis. Het is geen toeval dat precies de twee landen met een 'gespreid' bestuur economisch veel rijker werden dan alle buurstaten, en dat Frankrijk - met de grootste bevolking en het machtigste leger - er tijdens Louis XIV en zijn opvolgers relatief hard op achteruit ging.

Ook prof. Jonathan Israël noemt in *The Dutch Republic* de afwezigheid van een groot, sterk bestuurlijk centrum als belangrijke factor van ons succes. Zonder metropool, maar met een groot aantal rivaliserende steden, werd de Republiek veruit het meest welvarende land van de wereld en bleef nummer één tot na Napoleon. Niet vanwege onze grote bodemschatten, want meer dan turf kwam er niet uit de grond. Niet vanwege grote koloniale veroveringen - volgens prof. Angus Maddison droeg Indonesië pas na 1830 substantieel bij aan de Nederlandse welvaart. Nederland werd zo rijk vanwege een voor die tijd goed gespreid bestuur zonder supermachtige metropool. Parijs was in West-Europa de eerste echt grote stad met een half miljoen inwoners in 1700. Amsterdam had er nauwelijks meer dan tweehonderdduizend, maar was toch veel rijker.

Voor een koning in Parijs of een keizer in Peking moesten de onderdanen buiten de metropool almaar meer belasting betalen. Met kleinere steden die vriendschappelijk concurreerden, kon iedere Hollandse stad het op eigen kracht beter proberen te doen. Het Begijnhof in Amsterdam? Dan een nóg mooier bejaardenhuis in Leiden. Portretten van Frans Hals in Haarlem herinneren er aan dat burgers toe trots waren op een erefunctie in hun gemeente. Elke stad had haar eigen inkomsten en uitgaven en er was geen grotestedenbeleid of gemeentefonds. Nu heeft het rijk dat allemaal aan zich getrokken en moeten Rekenkamer en ministerie op zoek naar de verdwenen miljoenen bij het arbeidsbureau in Rotterdam en de Sociale Dienst in Amsterdam. Wat was het betere systeem?

Met één deltametropool zouden er in de vier grote steden tezamen ongeveer honderdvijftigduizend cliënten zijn bij de sociale dienst. Met vier aparte organisaties laten de cijfers tenminste nog zien dat Amsterdam bijna twee keer zo veel cliënten heeft per duizend inwoners als Utrecht. Een nuttige aanwijzing om in te grijpen. Met één lokaal openbaar vervoer voor de hele deltametropool zou niemand meer weten of een miljard cumulatief verlies in Amsterdam veel of weinig is. Nu kunnen we tenminste nog het ziekteverzuim bij het GVB in de hoofdstad vergelijken met de cijfers in kleinere plaatsen. Met één balletgezelschap voor de deltametropool zou niemand meer opmerken dat onze grootste choreograaf teleurgesteld is in het Nationaal Ballet en liever weer werkt bij het Nederlands Dans Theater. En vooral: met één deltametropool gaan de goede burgers in Ede-Wageningen, Oosterhout en Apeldoorn waarschijnlijk nog meer betalen aan het grotestedenbeleid. Vergelijkende cijfers zijn er immers niet meer, schandalen worden bedekt met één grote mantel der liefde over de hele delta, en de lobby van de deltametropool wint alle financiële gevechten, ook al woont nog geen twintig procent van de bevolking in de vier grote steden.

Wij hebben in Nederland al de fout gemaakt om gemeenten veel te weinig financiële slagkracht te geven. Wethouders worden huilehalken die in Den Haag bedelen om giften uit de pot voor het grotestedenbeleid. Burgemeesters mogen

niet eens de gemeenteraad voorstellen om te betalen voor meer agenten, want het rijk beslist. Gemeenten mogen wel de wachtlijst administreren voor de thuiszorg, maar kunnen niets doen om de vacatures te bestrijden. Geef de steden liever méér macht, en laat ze maar hun eigen cijfers publiceren zodat de kiezers prestaties kunnen vergelijken. Als Amsterdammers en Rotterdammers verschillende talen spraken of wanneer de tramrails in Den Haag breder waren dan in Rotterdam, dán zou er een argument zijn voor een overkoepelend bestuur. Maar nu is de Vereniging Deltametropool een gewone lobby voor meer geld uit het gemeentefonds. Prima om de grote steden te helpen met extra geld voor veiligheid, onderwijs en sociale zorg, maar dan per stad en op basis van contracten met precieze afspraken en boetes bij wanprestatie. Liever een democratische delta met een flinke scheut concurrentie dan de extra hofhouding van een deltametropool.